

ŞİRKETLERDE SERMAYENİN AZALMASI YA DA BORCA BATIK OLMA DURUMU VE EŞ ZAMANLI OLARAK SERMAYE AZALTIMI VE SERMAYE ARTIRIMININ VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

İbrahim APALI*

ÖZ

Bilindiği üzere, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nin şirketlerde sermaye kaybı ve borca batık olma durumuna ilişkin 376 ncı maddesinin; birinci ve ikinci fıkrasında, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının veya üçte ikisinin karşılıksız kalması halinde yönetim kurulunun görevleri, üçüncü fıkrasında ise şirketin “borca batık” olması, yani şirket aktiflerinin şirketin borç ve taahhütlerini karşılayamaması durumunda uygulanacak kurallar düzenlenmektedir. 6102 sayılı TTK nun da yer alan ilgili maddenin amacının pay sahibi ve alacaklılarının, sermaye piyasası aktörlerinin yatırımcıların ve genel ekonomik menfaatlerin korunmak olduğunu söyleyebiliriz.

Halka açık şirketler bakımından mezkur maddenin uygulaması Sermaye Piyasaları Kurulu'nun 10.04.2014 tarih ve 11/352 sayılı Kararı'nda açıklanmıştır.

Bu Tebliğde ise halka açık olmayan anonim ve limited şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin, sermayenin kaybı, borca batık olma durumlarında uyacakları usul ve esaslara yer verilmiştir. Ayrıca tebliğ ile sermaye kaybı veya borca batık olma durumuna ilişkin yapılan hesaplamalarda, henüz ifa edilmemiş yabancı para cinsi yükümlülüklerden doğan kur farkı zararlarının dikkate alınmayabileceğine ilişkin geçici bir hüküm ihdas edilmiştir.

Yıllık bilanço da sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin karşılıksız kaldığının anlaşılması halinde yönetim kurulunun çağrısı üzerine toplanan genel kurul ya sermayenin üçte ikisi ile yetinilmesini yani sermayenin azaltılıp zararın bünye dışına atılmasını ya da sermayenin tamamlanmasını kararını alması gerekir. Eğer genel kurul bu kararlardan birini almaz ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre şirket sona erer. İşte bu yazımızda şirketin

* SMMM

sermaye azaltımı ve eş zamanlı sermaye artırımı karşısında karşılaşacağı vergisel yükümlülüklerle değineceğiz.

1-GİRİŞ

Son yıllık bilançodan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının ya da üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde yönetim organı, genel kurulu hemen toplantıya çağırır. Genel kurulun gündem maddeleri arasında, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının karşılıksız kaldığı belirtilir. Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının ya da üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı durumlarda farklı bir gündem ile toplantıya çağrılmış olsa dahi bu husus genel kurulda görüşülür.

Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kalması halinde, toplantıya çağrılan genel kurul; Sermayenin üçte biri ile yetinilmesine ve Kanunun 473 ilâ 475 inci maddelerine göre sermaye azaltımı yapılmasına, Sermayenin tamamlanmasına veya Eş zamanlı olarak Sermayenin azaltılıp Sermayenin artırılmasına, karar verebilir.

2-YÖNETİM KURULUNUN ŞİRKET SERMAYESİNİN KAYBI VE BORCA BATIK OLMASI HALİNDEKİ GÖREV YETKİLERİ

Anonim Şirket Yönetim Kurulunun, şirket sermayesinin kaybedilmesi veya şirketin borca batık olması hallerine ilişkin görev ve yetkileri TTK nun 376 ile 377. Maddelerinde düzenlenmiştir. TTK nun 376. Maddesinin 2. inci fıkrası **hükümlerine göre üçte iki sermaye kaybı yıllık bilançodan tespit edilir. Sermaye kaybının tespitinde dikkate alınacak kanuni yedek akçeler TTK nun 519.uncu maddesinde düzenlenen genel kanuni yedek akçelerdir. Şirketin kendi paylarının iktisabında ayrılacak yedek akçeler ile esas sözleşme ve genel kurul kararı ile şirketin isteği doğrultusunda ayrılan yedek akçeler sermaye kaybının tespitinde dikkate alınmaz. Gerek esas veya çıkarılmış sermaye gerekse kanuni yedek akçe miktarı yönünden sermaye kaybının tespit edildiği son yıllık bilanço tarihi itibari ile ulaşılan rakamlar dikkate alınır. Sermaye kaybının kaybına ilişkin tedbirlerin uygulanabilmesi için şirket aktif toplamından borçlar çıkarıldıktan sonra kalan öz sermayenin, sermaye ve yedek akçeler toplamının toplamının **üçte birinden daha az olması gerekmektedir.****

Üçte iki sermaye kaybı şu şekilde hesaplanır: Aktif toplamı-borçlar=<(sermaye+ kanuni yedekler)/3

Örneğin, Şirketin aktifleri 500.000,00 TL borçları 350.000,00 TL esas sermayesi 200.000,00 TL kanuni yedekler toplamı 40.000,00 TL ise şirket öz sermayesi 70.000,00 TL olup bu rakam sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının üçte biri olan 80.000,00 TL den **küçük olduğundan şirkette üçte iki sermaye kaybı gerçekleşmiştir.**

Buna göre şirketin mali durumunun bozulmasına ilişkin haller şunlardır;

- a) Şirket sermayesi ile Kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kalması,
- b) Şirket sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kalması,
- c) Şirket aktiflerinin alacaklıların alacaklarının karşılanmasında yetersiz kalmasıdır.

Dikkat edileceği üzere ilk iki halde **özkaynakların** esas sermayenin yarısına veya üçte bir düzeyine inmesi söz konusu olmakta üçüncüsünde ise **özkaynakların** tamamen yitirilmesinden başka, Şirket borçlarının aktiflerinden fazla olması yani ortaklık aktiflerinin borçlarını karşılamaya yetmemesi durumudur. Bu nedenle (1.) ve (2.) gruba giren durumlara sermaye kaybı (3.) gruptaki duruma da borca batıklık denilmektedir.

Bunları maddeleri kısaca incelemek istersek;

a) TTK ya göre şirket sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının Yarısının zarar nedeni ile karşılıksız kalması:

Şirketin son yıllık bilançosundan sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kaldığının anlaşılması halinde müdür/müdürler kurulu genel kurulu hemen toplantıya çağırarak ve bu genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunmak zorunda dır.

Bu önlemler sermaye artırımı, bazı üretim birimlerinin kapatılması veya bölümlerin kapatılması ya da küçültülmesi, iştiraklerin satışı, şubelerin kapatılması, pazarlama siteminin değiştirilmesi vs olabilir. Önlemler 625. Maddenin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca oluşturulan riskin erken teşhisi ve yönetim komitesince de daha önceki tarihlerde önerilmiş olabilir. Hükmün uygulanabilmesi için kanuni yedek akçeler dışındaki açık yedeklerle zararın kapanmamış olması ve arta kalan zararın sermaye ile kanuni yedek akçelerin toplamının yarısını geçmesi gerekir.

Yönetim kurulunun genel kurulu hemen toplantıya çağırması, şirketin finansal yönden kötü durumda bulunduğunu bütün açıklığı ile kurula anlatması hatta bu konuda bir rapor vermesi, zararın sebeplerinin gösterilmesi ve tedavi çarelerinin önerilmesi gerekir aksi halde müdürler/müdürler kurulu sorumlu olur. TTK nun 376. Maddesinin birinci fıkra hükmüne göre durum son yıllık bilançoya göre belirlenir. Söz konusu açık bir ara bilançodan anlaşılmalı veya 625 maddenin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca riskin erken teşhisi ve yönetim komitesince verilen raporda belirtilmiş ise bu durumda yönetim kurulu son bilançoyu beklememeli hemen Genel kurulu toplantıya çağırması gerekir. Riskin erken teşhisi ve yönetimi komitesi sadece bu konuda yönetim kuruluna bilgi sunar. Genel kurulu toplantıya çağırma görevi yönetim kuruluna aittir. Genel kurulun toplantıya çağırılmaması halinde sorumluluk yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu genel kurulu toplantıya çağırma görevini ihmal etmesi halinde genel kurulu azınlık toplantıya çağırabilir.

b) TTK ya göre Şirket Sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin Zarar sebebi ile Karşılıksız Kalması:

TTK nun 376. Maddesinin 2 fıkrasında ‘son yıllık bilançoya göre sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının 2/3 nün karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde derhal toplantıya çağrılan genel kurul, sermayenin 1/3 ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermediği takdirde şirket kendiliğinden sona erer’ hükmü yer almaktadır.

Anılan fıkranın gerekçesinde ise; son yıllık bilançoda zararlar sebebiyle sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde yönetim kurulunun çağrısı üzerine genel kurul iki karardan birini alabilir.

(1) Sermayenin 3/1 ile yetinme yani sermayenin azaltılıp zararın bünye dışına atılması;

(2) tamamlama. Bu iki karardan birini almamışsa şirket sona erer.

Tasarının genel kurulu bu seçenekler arasında tercih yapmaya zorlamasının sebebi, Şirketin durumunu bir an önce açıklığa kavuşturmak düşüncesidir. Tamamlama ile azaltılan sermaye kadar veya ondan fazla sermaye artırımı yapılması veya bilanço açıklarının pay sahiplerinin tümüne veya bazı pay sahipleri tarafından kapatılması ya da bazı alacaklıların alacaklarının silinmesi kastedilmektedir. Tamamlamada oybirliği sağlanırsa her pay sahibi

bilanço açığını kapatacak parayı vermekle yükümlüdür. Bu ek yüküm ne sermaye konulması nede borç verilmesi olmayıp karşılıksızdır. Oybirliği sağlanamamışsa bazı pay sahiplerinin kendi istekleri ile tamamlama yapmalarına engel yoktur.

c) TTK ya göre Şirketin borca batık olması :

Borca batıklık bir kişinin malvarlığının mevcut borçlarını tam olarak karşılayamaması veya kısacası borçlarının malvarlığını aşması olarak tanımlanabilir. Sermaye kaybının yıllık bilanço esasına göre hazırlanmış bir ara bilanço veya ara sonuç bilançosu ile tespiti yönetim kurulunun hem özen hem de şirketin finansal durumunu gözetleme yükümü bakımından şarttır. Şirketin borca batık durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa yönetim kurulu aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de olası satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkartıp denetçiye verir. Borca batıklık durumunu tespit edip hemen genel kurulu olağanüstü genel kurul toplantısı için gerekli çağrışı yapması gerekir.

Bu durum genel olarak bir kimsenin muaccel ve çekişmesiz borçlarının tamamını veya çok önemli bir bölümünü devamlı şekilde ödeyemez hale düşmesini ifade eder. Bunun başlıca sebebi Şirketteki likitidite yetersizliğidir. Bu bakımdan dönen varlıklar duran varlıklara nazaran daha büyük önem taşır. Ve durun varlıklar ve dönen varlıklar arasında bir uyum yok ise likidite sıkıntısı kaçınılmaz olur.

Ara bilançodan aktiflerin şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması halinde yönetim kurulu bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirir ve şirketin iflasını ister.

3- ŞİRKETİN SERMAYESİNİN ÜÇTE İKİSİNİ KAYBETMESİ HALİNDE EŞ ZAMANLI OLARAK SERMAYE AZALTIMI VE SERMAYE ARTIRIMI YOLUNA GİTMESİ

Şirket genel kurulu şirketin üçte iki sermaye kaybı karşısında şirketin üçte bir sermaye ile yetinmesini yani sermayenin azaltılıp zararın bünye dışına atılmasını karar verebilir. Bunun için şirketin sermayesini azaltması yoluna gidilecektir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun, Sermaye azaltılmasına ilişkin esaslar TTK'nın 473, 474 ve 475'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Bir sermaye şirketi sermayesini azaltarak, azaltılan kısmın yerine geçmek üzere bedelleri tamamen ödenecek

yeni paylar çıkarmıyorsa, genel kurul, esas sözleşmenin gerektiği şekilde değiştirilmesini karara bağlar. Genel kurul toplantısına ilişkin çağrı ilanlarında, mektuplarda ve internet sitesi bildiriminde, sermaye azaltılmasına gidilmesinin sebepleri ile azaltmanın amacı ve azaltmanın ne şekilde yapılacağı ayrıntılı bir şekilde ve hesap verme ilkelerine uygun olarak açıklanır. Ayrıca yönetim kurulu bu hususları içeren bir raporu genel kurula sunar, genel kurulca onaylanmış rapor tescil ve ilan edilir.

Sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifin şirkette varlığı belirlenmiş olmadıkça sermayenin azaltılmasına karar verilmez.

Sermaye hiçbir suretle Tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş bulunan sermayeyi ifade eden esas sermaye ellibin Türk Lirasından ve sermayenin artırılmasında yönetim kuruluna tanınmış yetki tavanını gösteren kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş bulunan halka açık olmayan anonim şirketlerde başlangıç sermayesi yüzbin Türk Lirasından aşağı olamaz. (TTK nun.332 nci maddesine göre.) Limited şirketler için ise belirtilen sınır on bin Türk Lirasından aşağı olamaz.

Sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifin şirkette varlığı belirlenmiş ise sermayenin azaltılmasına karar verilebilecektir. Sermayenin azaltılmasına karar verildikten sonra alacaklılara çağrı yapılacaktır. Alacaklılara çağrı ise Kanununun 474'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“Genel kurul esas sermayenin azaltılmasına karar verdiği takdirde, yönetim kurulu, bu kararı şirketin internet sitesine koyduktan başka, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ve aynı zamanda esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde, yedişer gün arayla, üç defa ilan eder. İlanda alacaklılara, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesindeki üçüncü ilandan itibaren iki ay içinde, alacaklarını bildirerek bunların ödenmesini veya teminat altına alınmasını isteyebileceklerini belirtir. Şirketçe bilinen alacaklılara ayrıca çağrı mektupları gönderilir.

Eğer ki, sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla ve bu açıklar oranında azaltılıyorsa,

1) Alacaklıları çağırmaktan ve bunların haklarının ödenmesinden veya teminat altına alınmasından vazgeçilmiş olduğuna dair genel kurulu kararı ile

2) Son yıllık bilançoya göre, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kalması halinde, sermayenin üçte biri ile yetinileceğine dair genel kurul kararı da istenmektedir.

Sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla ve bu açıklar oranında azaltılacak olursa, yönetim kurulunca alacaklıları çağdırmaktan ve bunların haklarının ödenmesinden veya teminat altına alınmasından vazgeçilebilir.”

Sermaye azaltımının vergilendirilmesi konusunda vergi kanunlarında doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Sermaye azaltımı sonucunda ortaklara iade edilen tutarların tamamen vergilendirme dışında bırakılacağı yönündeki görüşler olmakla birlikte söz konusu tutarların kâr payı dağıtımının tabi olduğu, vergilendirme rejimi kapsamında vergilendirilmesi gerektiği şeklindeki görüşler de mevcuttur. Vergi idaresi ise VUK’un 3’üncü maddesinde yer alan “Vergiye doğuran olayın gerçek mahiyeti esastır” hükmünden yola çıkarak görüş belirtmektedir. Bu kapsamda, sermaye azaltımı sonucunda ortaklara iade edilen tutarlar, sermaye azaltımına konu sermayenin bileşimi ve kaynağı dikkate alınarak kâr dağıtımı olarak vergilendirilmelidir. İdareye göre, azaltılan sermayenin hangi kalemlerden oluştuğu vergileme açısından dayanak teşkil edecektir. Sermaye azaltımında izlenmesi gereken prosedür şöyledir.

- Öncelikle, kurumlar vergisine ve vergi sonrası dağıtılan kazancın ise kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan karşılanması,

“- Devamında, sadece kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesapların kullanılması,

- Son olarak ise, işletmeden çekilmesi halinde vergilendirilmeyecek olan aynı ve nakdi sermayenin işletmeden çekildiğinin kabulü, gerekmektedir.

Sermaye azaltımında yukarıda belirtilen sıraya göre sermaye hesaplarının işletmeden çekildiği kabul edileceğinden öncelikle 6113 sayılı Kanunun 2’nci maddesinin yedinci fıkrası uyarınca ilgili dönemde kurum kazancının tespitinde dikkate alınmaksızın sermayeye eklenmiş olan tutarlar, pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları, yeniden değerlendirme değer artış fonu veya maliyet artış fonu gibi hesaplar işletmeden çekilmiş sayılacak ve bu tutarlar öncelikle kurumlar vergisine tabi tutulacak, sonrasında ise ortakların statüsüne göre kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılacaktır. Yukarıda belirtilen nitelikteki hesapların ardından geçmiş yıl karları, emisyon primi satış kazancı gibi sadece vergi kesintisine tabi tutulacak hesapların işletmeden çekildiği kabul edilecek; son olarak da ortaklar tarafından nakden veya aynen yapılan ödemeler sermaye azaltımına konu edilebileceğinden, ortakların esas olarak işletmeye koydukları sermayeyi Türk Ticaret Kanunu hükümleri

çerçevesinde geri almış olmaları halinde mükellefiyet statüsüne bakılmaksızın vergilendirme işlemi yapılmayacaktır.

4- SONUÇ

TTK' nu borca batık durumdaki şirketlere sermayeyi tamamlama veya kalan sermaye ile yetinme kararı almaya zorlayarak ya görüldüğü gibi olmasını ya da olduğu gibi görünmesini emretmektedir. Görüldüğü gibi Şirketin sermayesinin kaybı halinde yönetim kuruluna bir takım sorumluluklar yüklemekte ve bu konunun ivedikile genel kurula sunulup bu darboğazdan kurtulmak için izlenmesi gereken yöntemler belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu yöntemlerden Genel kurul sermaye ile yetinme kararı vermesi durumunda sermayenin azaltılması gerekir. bir anonim şirket, sermayesini azaltırken eş zamanlı sermaye artırımını da yapabilir. Her iki işlemin eş zamanlı yapılabilmesi için ana sözleşmenin yönetim kurulu tarafından tadil edilmesi, yönetim kurulu tarafından sermayenin azaltılmasının sebepleri ile azaltmanın amacı ve azaltmanın ne şekilde yapılacağını gösterir bir rapor tanzim edilerek genel kurul onayına sunulması, sermaye azaltımı işlemleri için ayrıca sermayenin tamamının ödendiğine, karşılıksız kalıp kalmadığına ve şirket özvarlığının tespitine ilişkin denetçi raporunun hazırlanması, gerekli olması halinde şirket alacaklılarına sermaye azaltımı kararının ilan edilmesi önem arz etmektedir. Alacaklılara verilen iki aylık sürenin sona ermesinden ve beyan edilen alacakların ödenmesinden veya teminat altına alınmasından sonra sermaye artırım ve azaltımın tescili talep edilebilecektir. Burada da sermayenin azaltılması yöntemi seçildiğinde de karşımıza 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu açısından uyulması gereken yasal zorunluluklar ve Vergi kanunları açısından da bir takım vergisel yükümlülükler ortaya çıkmaktadır. Vergisel yönden öncelikle, kurumlar vergisine ve vergi sonrası dağıtılan kazancın kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan karşılanması, Devamında, sadece kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesapların kullanılması gerekmektedir.6113 sayılı kanunun 2'inci maddesine göre.

KAYNAKÇA

Altaş, S. (2015) *Türk Ticaret Kanuna Göre Anonim Şirketler*. Ankara:Seçkin Kitapevi

Bayram, Salih (2017). *Uygulama Örnekleri İle Bölünme Birleşme ve Tasfiye İşlemleri*. **İstanbul** : Maliye Hesap Uzmanları Derneği,

- Pulaşlı, H. (2015) *Şirketler Hukuku Şerhi*. Ankara : Adalet yayınevi
T.C. Yasalar (03.03.2011). *6113 Sayılı Yasa*. Ankara : Resmi Gazete (27863 sayılı)
- T.C. Yasalar (06.01.1961). *193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (10700 sayılı)
- T.C. Yasalar (14.02.2011). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (27846 sayılı)
- T.C. Yasalar (21.06.2006). *5520 Sayılı Kurumlar vergisi Kanunu*. Ankara : Resmi Gazete (26205 sayılı)